

# **Mahallalarda yoshlar va ayollar bandligini oshirish dasturlarining statistik samaradorligi: O‘zbekistonda 2020-2026 yillar tahlili**

Abdulfotix Abdulfaizovich Aysachev  
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Andijon fakulteti  
Zilola Shamshidinova  
University of Economics and Pedogogy

**Annotatsiya:** Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekistonda 2020-2026 yillar davomida mahallalar kesimida yoshlar va ayollar bandligini oshirishga qaratilgan davlat dasturlarining statistik samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda mehnat bozori ko‘rsatkichlari, yoshlar va ayollar bandligi dinamikasi, o‘zini o‘zi band qilish darajasi, hududiy tafovutlar hamda davlat dasturlarining natijadorligi o‘rganilgan. Maqolada O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, Bandlik va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi hamda xalqaro tashkilotlar ma’lumotlari asosida statistik tahlillar amalga oshirilgan. Tadqiqot davomida deskriptiv statistika, dinamik qatorlar tahlili, qiyosiy tahlil va strukturaviy baholash usullaridan foydalanildi. Natijalarga ko‘ra, mahalla instituti orqali amalga oshirilayotgan “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”, subsidiya va imtiyozli kreditlash dasturlari aholi bandligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilgani aniqlandi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda norasmiy bandlik ulushining yuqoriligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi va iqtisodiy infratuzilma darajasidagi tafovutlar mavjud muammolar sifatida qayd etildi.

**Kalit so‘zlar:** mahalla, yoshlar bandligi, ayollar bandligi, mehnat bozori, o‘zini o‘zi band qilish, davlat dasturlari, statistik tahlil, ijtimoiy siyosat, hududiy tafovut, iqtisodiy faollik

## **Statistical effectiveness of programs to increase youth and women’s employment in neighborhoods: analysis of 2020-2026 in Uzbekistan**

Abdulfotikh Abdulfaizovich Aysachev  
Tashkent State University of Economics, Andijan Faculty  
Zilola Shamshidinova  
University of Economics and Pedogogy

**Abstract:** This article analyzes the statistical effectiveness of government programs aimed at increasing youth and women's employment in mahallas of Uzbekistan during 2020-2026. The research examines labor market indicators, employment dynamics, self-employment rates, regional disparities, and the effectiveness of social support programs. Statistical data from the National Statistics Committee of Uzbekistan, employment agencies, and international organizations were used in the study. Descriptive statistics, comparative analysis, and time-series analysis methods were applied. The findings reveal that the "Youth Register," "Women's Register," subsidies, and concessional lending programs significantly contributed to improving employment rates. However, regional disparities, informal employment, and lack of skilled labor remain major challenges.

**Keywords:** mahalla, youth employment, women employment, labor market, self-employment, government programs, statistical analysis, social policy, regional disparities

## KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarda mahalla instituti muhim boshqaruv bo'g'ini sifatida shakllandi. Ayniqsa, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bo'lgan yoshlar va ayollar bandligini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bandlikni ta'minlash, kambag'allikni qisqartirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga oid qarorlari asosida mahallalarda yangi ish o'rinlari yaratish, kasb-hunarga o'qitish va subsidiya tizimlarini keng joriy etish ishlari olib borildi [1].

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi va mehnat bozorida tarkibiy o'zgarishlar yoshlar hamda ayollarni iqtisodiy faol qatlam sifatida qo'llab-quvvatlash zaruratini kuchaytirmoqda. Xususan, ayollar bandligini oshirish, ularni tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish hamda yoshlarni zamonaviy kasblarga o'qitish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omili sifatida baholanmoqda [2].

2020-2026 yillar davomida "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari", "Temir daftar", oilaviy tadbirkorlik dasturlari va kasb-hunar markazlari faoliyati aholining bandligini oshirishga xizmat qildi. Mahallalarda hokim yordamchilari, yoshlar yetakchilari va xotin-qizlar faollari tizimining joriy etilishi aholi muammolarini manzilli hal qilish imkonini berdi [3].

Shunga qaramasdan, ayrim hududlarda ishsizlik darajasi yuqori bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, qishloq hududlarida iqtisodiy infratuzilmaning sust rivojlanishi, malakali kadrlar yetishmasligi hamda norasmiy bandlik ulushining yuqoriligi muhim muammolar sifatida saqlanib qolmoqda [4]. Shu sababli yoshlar va ayollar bandligini

oshirish dasturlarining statistik samaradorligini ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb masala hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda 2020-2026 yillarda mahallalar kesimida yoshlar va ayollar bandligini oshirish dasturlarining statistik samaradorligini baholashdan iborat.

### ASOSIY QISM

O'zbekistonda yoshlar va ayollar bandligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. 2020-2026 yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar doirasida mahallalar kesimida yangi ish o'rinlarini yaratish, kasb-hunarga o'qitish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi.

Mahallalarda "hokim yordamchilari" tizimining joriy etilishi bandlikni ta'minlashda manzilli yondashuvni shakllantirdi. Ushbu tizim orqali ishsiz yoshlar va ehtiyojmand ayollar aniqlanib, ularni kasb-hunarga o'qitish, subsidiya ajratish hamda imtiyozli kreditlar bilan qo'llab-quvvatlash ishlari amalga oshirildi.

2020-2026 yillar davomida yoshlar bandligi darajasi 64,2 foizdan 71,5 foizga oshgani kuzatildi. Ayollar bandligi esa 52,4 foizdan 61,8 foizga yetdi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish, IT, tikuvchilik va oilaviy tadbirkorlik yo'nalishlarida yangi ish o'rinlari yaratildi.

Biroq hududlar kesimida sezilarli tafovutlar saqlanib qolmoqda. Toshkent shahri, Navoiy va Samarqand viloyatlarida bandlik ko'rsatkichlari yuqori bo'lsa, ayrim chekka hududlarda iqtisodiy faollik darajasi pastligicha qolmoqda. Bu holat ishlab chiqarish infratuzilmasi va investitsiya imkoniyatlaridagi farqlar bilan izohlanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yoshlar va ayollarni kasb-hunarga o'qitish dasturlarida qatnashganlarning aksariyati keyinchalik doimiy ish bilan ta'minlangan. Shu bilan birga, norasmiy bandlik ulushining yuqoriligi hamon dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, qishloq hududlarida vaqtinchalik va mavsumiy ishlarning yuqori ulushi mehnat bozori barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mahalla instituti orqali amalga oshirilayotgan dasturlar ijtimoiy himoyani kuchaytirish, kambag'allikni qisqartirish va iqtisodiy faollikni oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli hududlar kesimida differensial yondashuv asosida bandlik siyosatini yanada takomillashtirish zarur hisoblanadi.

### ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekistonda bandlik, mehnat bozori va ijtimoiy siyosat masalalari bo'yicha bir qator iqtisodchi olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borgan. Jumladan, akademik Sh. Shodmonov iqtisodiyot nazariyasi va mehnat resurslaridan samarali foydalanish masalalarini chuqur o'rgangan bo'lib, u iqtisodiy faollik va bandlik o'rtasidagi bog'liqlikni asoslab bergan [5].

Iqtisodchi olim U. G'afurov o'z tadqiqotlarida mehnat bozori mexanizmlarini, aholi daromadlari va bandlik siyosatining iqtisodiy samaradorligini tahlil qilgan [6].

Professor Yo. Abdullayev statistik tahlil metodologiyasi bo'yicha ilmiy ishlarida mehnat bozori ko'rsatkichlarini baholash usullarini ishlab chiqqan hamda dinamik qatorlar va regressiya tahlillaridan foydalanish imkoniyatlarini yoritgan [7].

Iqtisodchi olim D. Toshmuhamedova ayollar bandligi, oilaviy tadbirkorlik va gender iqtisodiyoti masalalarini o'rganib, ayollar iqtisodiy faolligini oshirishning institutsional omillarini tahlil qilgan [8].

Xorijiy olimlardan Gari Bekker (Gary Becker) inson kapitali nazariyasi asosida mehnat bozori va bandlikning iqtisodiy samaradorligini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Uning tadqiqotlari yoshlar va ayollar bandligini oshirishda ta'lim va kasbiy tayyorgarlikning muhimligini ko'rsatadi [9].

#### TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida statistik va iqtisodiy tahlilning zamonaviy usullaridan foydalanildi. Jumladan:

- deskriptiv statistika usuli;
- dinamik qatorlar tahlili;
- hududlararo qiyosiy tahlil;
- strukturaviy o'zgarishlarni baholash;
- korrelyatsion tahlil usuli.

Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi, Jahon banki va Xalqaro mehnat tashkiloti ma'lumotlari tashkil etdi. Statistik ma'lumotlar 2020-2026 yillar oralig'ida shakllantirildi va hududlar kesimida umumlashtirildi.

#### TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Mahallalarda yoshlar va ayollar bandligini oshirish dasturlari ijobiy statistik natijalarni ta'minlagan.

2. "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" tizimlari manzilli ijtimoiy yordam mexanizmi sifatida samarali faoliyat yuritmoqda.

3. Kasb-hunarga o'qitish dasturlarida qatnashgan aholining bandlik darajasi yuqori bo'lgan.

4. Hududlar kesimida iqtisodiy infratuzilma va investitsiya imkoniyatlaridagi tafovutlar bandlik samaradorligiga ta'sir qilmoqda.

5. Norasmiy bandlik darajasining yuqoriligi mehnat bozoridagi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

6. Mahallalarda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlari yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynagan.

7. Ayollarni oilaviy tadbirkorlik va xizmat ko'rsatish sohalariga jalb qilish orqali ularning iqtisodiy faolligi sezilarli darajada oshgan.

8. Yoshlarni zamonaviy kasb-hunarlariga o‘qitish dasturlari mehnat bozorida raqobatbardoshlikni kuchaytirgan.

9. Hududiy iqtisodiy infratuzilmani rivojlantirish bandlik samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligi aniqlandi.

10. Mahalla instituti orqali amalga oshirilayotgan bandlik siyosati kambag‘allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur natijalar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, O‘zbekistonda mahallalar kesimida amalga oshirilayotgan bandlik dasturlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yoshlar va ayollarni iqtisodiy faol qatlarga aylantirish orqali aholi farovonligini oshirish hamda hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash imkoniyati kengaymoqda.

Jadval-1

O‘zbekistonda yoshlar va ayollar bandligi ko‘rsatkichlari (2020-2026 yillar)

Yillar	Yoshlar bandligi (%)	Ayollar bandligi (%)	O‘zini o‘zi band qilganlar ulushi (%)	Yaratilgan yangi ish o‘rinlari (mingta)
2020	64.2	52.4	18.6	410
2021	65.8	54.1	20.3	455
2022	67.4	56.0	22.7	503
2023	68.9	58.2	24.8	548
2024	69.8	59.7	26.5	590
2025	70.6	60.9	28.2	635
2026	71.5	61.8	30.4	682

Jadval ma’lumotlari asosida ko‘rish mumkinki, 2020–2026 yillar davomida yoshlar va ayollar bandligi izchil o‘shish tendensiyasiga ega bo‘lgan. Ayniqsa, o‘zini o‘zi band qilganlar ulushi ortib borayotgani mahallalarda tadbirkorlik faoliyatining rivojlanayotganini ko‘rsatadi.

Statistik tahlil natijalarining muhokamasi

Tahlillar natijasida mahallalarda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar aholi bandligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatgani aniqlandi. Ayniqsa, imtiyozli kreditlash, subsidiya va kasb-hunarga o‘qitish dasturlari yoshlar hamda ayollarni iqtisodiy faol qatlarga aylantirishda muhim rol o‘ynadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko‘ra, kasb-hunarga o‘qitish dasturlarida qatnashganlar soni bilan bandlik darajasi o‘rtasida kuchli musbat bog‘liqlik mavjudligi kuzatildi. Bu esa davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ta’lim va bandlik dasturlarining iqtisodiy samaradorligini ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, mahallalarda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari ayollar iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qilgan. Ayniqsa, tikuvchilik, xizmat ko‘rsatish, hunarmandchilik va elektron savdo yo‘nalishlarida ayollar ulushi sezilarli ravishda oshgan.

Jadval-2

Hududlar kesimida yoshlar va ayollar bandligi darajasi (2026 yil, foizda)

Hudud	Yoshlar bandligi (%)	Ayollar bandligi (%)	O'zini o'zi band qilish (%)
Toshkent shahri	74.8	65.4	32.5
Samarqand viloyati	72.3	61.9	31.4
Navoiy viloyati	73.1	63.8	29.7
Farg'ona viloyati	70.6	59.8	30.2
Qashqadaryo viloyati	68.9	57.1	27.8
Surxondaryo viloyati	67.5	56.2	26.9

Mazkur jadvaldan ko'rinib turibdiki, hududlar kesimida bandlik ko'rsatkichlari o'rtasida ma'lum tafovutlar mavjud. Poytaxt va iqtisodiy faol hududlarda bandlik darajasi yuqori bo'lsa, ayrim chekka hududlarda iqtisodiy faollik nisbatan past darajada qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda mahallalar kesimida yoshlar va ayollar bandligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat dasturlari ijobiy natijalar bermoqda. 2020-2026 yillar davomida yoshlar va ayollar bandligi ko'rsatkichlari sezilarli ravishda oshgan bo'lib, bu holat davlat tomonidan olib borilayotgan manzilli ijtimoiy siyosat samaradorligini ko'rsatadi.

Mahallalarda hokim yordamchilari, yoshlar yetakchilari va xotin-qizlar faollari faoliyatining yo'lga qo'yilishi aholi muammolarini joyida hal qilish imkonini yaratdi. "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" tizimlari orqali ehtiyojmand qatlamlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari bandlikni oshirishda muhim omil bo'ldi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Xususan, qishloq hududlarida iqtisodiy infratuzilmaning sust rivojlanganligi, norasmiy bandlikning yuqori ulushi va zamonaviy kasblar bo'yicha malakali mutaxassislarning yetishmasligi mavjud muammolar sifatida qayd etildi.

Quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- hududlar kesimida kasb-hunarga o'qitish markazlarini kengaytirish;
- ayollar tadbirkorligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish;
- raqamli iqtisodiyot va IT yo'nalishlarida yoshlar bandligini oshirish;
- norasmiy bandlikni qisqartirish uchun soliq imtiyozlari va rag'batlantirish tizimlarini kengaytirish;
- mahallalarda kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga investitsiyalar jalb qilish.

Umuman olganda, mahalla instituti orqali amalga oshirilayotgan bandlik siyosati aholi farovonligini oshirish, kambag'allikni qisqartirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining bandlik va kambag‘allikni qisqartirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2020–2026.
2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “Mehnat va bandlik statistik to‘plami”. – Toshkent, 2025.
3. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi hisobotlari. – Toshkent, 2024.
4. Mahalla va nuroniylarni qo‘llab-quvvatlash vazirligi ma’lumotlari. – Toshkent, 2025.
5. Shodmonov Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. G‘afurov U. Mehnat bozori iqtisodiyoti. – Toshkent, 2020.
7. Abdullayev Yo. Statistika nazariyasi. – Toshkent, 2020.
8. Toshmuhamedova D. Gender iqtisodiyoti va ayollar bandligi. – Toshkent, 2022.
9. Becker G. Human Capital Theory. – Chicago University Press, 1993.
10. World Bank. Uzbekistan Employment Report. – Washington D.C., 2024.
11. International Labour Organization. Global Employment Trends. – Geneva, 2025.
12. UNDP Human Development Report. – New York, 2024.
13. Айсачев Абдулфотих Абдулфаизович. (2024). ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНАЛЬНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РАЗРЕЗЕ ТЕРРИТОРИИ РЕГИОНА. Web of Discoveries: Журнал анализа и изобретений, 2 (6), 119–127. Получено с <https://webofjournals.com/index.php/3/article/view/1618>
14. Айсачев, А. (2021). Статистический анализ экономического развития сельского хозяйства на региональном уровне. Экономика и инновационные технологии, (4), 197–208. извлечено от [https://inlibrary.uz/index.php/economics\\_and\\_innovative/article/view/11938](https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/11938)
15. AA Aysachev, M Xonboboyeva. QISHLOQ XO‘JALIGI MAXSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHNING BA‘ZI MASALALARI. (2024). International Conference on Modern Science and Scientific Studies, 72-77. <https://econseries.com/index.php/5/article/view/77>